

DĖL ATITIKTIES BŪTINIAUSIOMS APSAUGOS PRIEMONĖMS PAGAL TAKSONOMIJOS REGLAMENTĄ UŽTIKRINIMO

Šis memorandumas (toliau – **Memorandumas**) parengtas Lietuvos bankų asociacijos (toliau – **LBA**) užsakymu, siekiant identifikuoti, kokia apimtimi Lietuvoje galiojantys teisės aktai užtikrina atitikimą 2020 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2020/852 dėl sistemos tvariam investavimui palengvinti sukūrimo, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/2088 (toliau – **Taksonomijos reglamentas**) 18 straipsnio reikalavimams dėl būtiniausių apsaugos priemonių.

Tiek, kiek Lietuvoje galiojantys teisės aktai visa apimtimi neužtikrina Taksonomijos reglamento 18 straipsnio reikalavimų įgyvendinimo, šiame Memorandume taip pat pateikiame paaiškinimus/rekomendacijas, kaip bankai galėtų įdiegti būtiniausių apsaugos priemonių užtikrinimo (angl. *minimum safeguards*) deramo patikrinimo procedūrą skirtingoms klientų kategorijoms: (i) didelėms įmonėms; (ii) mažoms bei vidutinėms įmonėms, (iii) viešojo sektoriaus klientams¹.

1. SANTRAUKA

Siekiant užtikrinti atitiktį Būtiniausioms apsaugos priemonėms, numatytoms Taksonomijos reglamente, turi būti tikrinamos keturios pagrindinės temos: žmogaus (įskaitant darbuotojus) teisių apsauga, kyšininkavimo ir korupcijos prevencija, tinkamas mokesčių mokėjimas ir sąžiningos konkurencijos užtikrinimas. Šie aspektai tikrinami kredito gavėjo lygmeniu. Visų keturių temų atžvilgiu turėtų būti tikrinami pozityvieji kriterijai (kurie suprantami ne tik kaip kredito gavėjo veiklos vykdymas laikantis galiojančių įstatymų, bet ir kaip atitinkamų vidaus tvarkų, procedūrų turėjimas, mokymų darbuotojams vykdymas atitinkamoje srityje) bei negatyvieji kriterijai (teistumo, baudų ir pan. nebuvimas atitinkamoje srityje). Apibendrinta informacija, kokie aspektai turi būti tikrinami atsižvelgiant į kredito gavėjo tipą, yra pateikta lentelėje šio Memorandumo 4.1 dalyje.

2. SITUACIJOS APŽVALGA

2.1. Būtiniausios apsaugos priemonės

Vadovaujantis Taksonomijos reglamentu (3 straipsnis), ekonominė veikla laikytina tvaria aplinkos atžvilgiu, kai:

¹ LBA paklausime, kurio pagrindu parengtas šis Memorandumas, taip pat buvo prašoma pateikti paaiškinimus/rekomendacijas bankų finansuojamų privačių klientų produktų/paslaugų vertinimui ir bankų finansuojamų viešojo sektoriaus klientų produktų/paslaugų vertinimui, taip pat bankams finansuojant ne Lietuvos gamintojų prekes/paslaugų teikėjų paslaugas. Tačiau, vadovaujantis Taksonomijos reglamento 18 straipsniu, Komisijos pranešimu (kaip jis apibrėžtas toliau šiame Memorandume) ir Tvarių finansų platformos išaiškinimu (kaip jis apibrėžtas toliau šiame Memorandume), siekiant patikrinti atitikimą Taksonomijos reglamento 18 straipsniui, turi būti vertinamos ne prekės/paslaugos, o įmonės (t.y. ekonominės veiklos vykdytojai, kurie teigia, kad vykdo taksonominę veiklą). Todėl toliau šiame Memorandume analizė ir pateikiama būtent per kredito gavėjų, o ne per prekių/paslaugų perspektyvą. Taip pat prašome žr. informaciją Memorandumo 2.9 skirsnyje.

- (a) ekonomine veikla svariai prisidedama prie vieno ar daugiau Taksonomijos reglamente nustatytų aplinkos tikslų; ir
- (b) ekonomine veikla nedaroma reikšmingos žalos (angl. *do not significantly harm*, DNSH) nė vienam iš Taksonomijos reglamente nustatytų aplinkos tikslų; ir
- (c) ekonominė veikla vykdoma laikantis Taksonomijos reglamento 18 straipsnyje nustatytų būtiniausių apsaugos priemonių (toliau – **Būtiniausios apsaugos priemonės**); ir
- (d) ekonominė veikla atitinka Komisijos deleguotuosiuose reglamentuose² įtvirtintus techninės analizės kriterijus (toliau – **Techninės analizės kriterijai**).

Taksonomijos reglamento 18 straipsnio 1 dalis nustato, kad Būtiniausios apsaugos priemonės – tai **procedūros, kurias ekonominę veiklą vykdančims įmonėms įdiegia** siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi Europos bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – **EBPO**) rekomendacijų daugiašalėms įmonėms³ ir JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų, įskaitant aštuoniose pagrindinėse konvencijose, nurodytose Tarptautinės darbo organizacijos (toliau – **TDO**) Deklaracijoje dėl pagrindinių principų ir teisių darbe⁴, ir Tarptautinėje žmogaus teisių chartijoje⁵ nustatytus principus ir teises.

Vadovaujantis Taksonomijos reglamento 18 straipsnio 2 dalimi, įgyvendindamos to paties straipsnio 1 dalyje nurodytas procedūras, įmonės turi laikytis principo „nedaryti reikšmingos žalos“, nurodyto Reglamento (ES) 2019/2088 2 straipsnio 17 punkte⁶.

Reikalavimas laikytis Būtiniausių apsaugos priemonių pagal Taksonomijos reglamento 18 straipsnį taikomas ekonominę veiklą vykdančiam subjektui, teigiančiam, kad jo vykdoma veikla atitinka taksonominius kriterijus.

Tam tikri aspektai, susiję su bankų finansuojamomis prekėmis/paslaugomis (o ne su banko klientu, kredito gavėju), analizuojami Memorandumo 2.11 skirsnyje.

2.2. Tvary finansų platformos išaiškinimas dėl Būtiniausių apsaugos priemonių

Tvary finansų platforma 2022 metais publikavo Galutinę ataskaitą dėl Būtiniausių apsaugos priemonių⁷ (toliau – **Tvary finansų platformos išaiškinimas**). Tvary finansų platformos išaiškiniame, be kita ko, identifikuotos esminės temos, susijusios su Taksonomijos reglamento

² 2021 m. birželio 4 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2021/2139 su vėlesniais pakeitimais atliktais Komisijos deleguotaisiais reglamentais (ES) 2022/1214 bei (ES) 2023/2485; 2023 m. birželio 27 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2023/2486.

³ EBPO gairės daugiašalėms įmonėms dėl atsakingo verslo elgesio, https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-guidelines-for-multinational-enterprises-on-responsible-business-conduct_81f92357-en

⁴ <https://www.ilo.org/resource/conference-paper/ilo-1998-declaration-fundamental-principles-and-rights-work-and-its-follow>

⁵ <https://digitallibrary.un.org/record/236856?ln=en&v=pdf>

⁶ 2019 m. lapkričio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/2088 dėl su tvarumu susijusios informacijos atskleidimo finansinių paslaugų sektoriuje.

⁷ Final Report on Minimum Safeguards, https://finance.ec.europa.eu/system/files/2022-10/221011-sustainable-finance-platform-finance-report-minimum-safeguards_en.pdf

18 straipsnyje nurodytais standartais ir normomis, bei pateikti patarimai dėl atitikties Būtiniausioms apsaugos priemonėms.

Tvarių finansų platformos išaiškinime yra nurodytos keturios pagrindinės temos, kuriose turėtų būti nustatytas Būtiniausių apsaugos priemonių laikymasis. Tai yra:

- i. Žmogaus teisės, įskaitant darbuotojų teises;
- ii. Kyšininkavimas/korupcija;
- iii. Mokesčiai;
- iv. Sąžininga konkurencija.

Toliau šiame Memorandume analizuosime atitikimą Būtiniausioms apsaugos priemonėms pagal šias keturias temas. Be to, atsižvelgsime į Komisijos pranešimą (kaip jis apibrėžtas žemiau).

2.3. Komisijos pranešimas

ES oficialiajame leidinyje 2023 m. birželio 16 d. buvo publikuotas Komisijos pranešimas dėl tam tikrų Taksonomijos reglamento teisinių nuostatų ir sąsajų su tvarumu susijusios finansinės informacijos atskleidimo reglamentu aiškinimo ir įgyvendinimo⁸ (toliau – **Komisijos pranešimas**). Komisijos pranešime, be kita ko, pateikiami paaiškinimai, kaip veiklos vykdytojai turėtų atsižvelgti į Būtiniausių apsaugos priemonių laikymosi reikalavimus.

Be to, jog ES oficialiajame leidinyje 2024 m. lapkričio 8 d. buvo publikuotas Komisijos pranešimas dėl tam tikrų Deleguotojo akto dėl informacijos atskleidimo pagal ES taksonomijos reglamento 8 straipsnį⁹ teisinių nuostatų, susijusių su informacijos apie taksonominę ekonominę veiklą ir turtą ir kriterijus atitinkančią taksonominę ekonominę veiklą ir turtą teikimu, aiškinimo ir įgyvendinimo (trečiasis Komisijos pranešimas)¹⁰, kuriame pasisakoma dėl tam tikrų aspektų, susijusių su Būtiniausių apsaugos priemonių atitiktimi (toliau – **Komisijos trečiasis pranešimas**). Aktualūs aspektai, susiję su Komisijos trečiuoju pranešimu, analizuojami Memorandumo 2.11 skirsnyje.

3. SITUACIJOS ANALIZĖ

3.1. EBPO gairės daugiašalėms įmonėms

EBPO Ministrų taryba 2023 m. birželio 8 d. paskelbė atnaujintas Gairės daugiašalėms įmonėms (toliau – **EBPO gairės daugiašalėms įmonėms**)¹¹ (angl. *OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*). EBPO gairės daugiašalėms įmonėms – tai vyriausybės dokumentas daugiašalėms įmonėms. Jose pateikti taikytinus teisės aktus atitinkantys įmonės elgesio principai ir normos, kurių įmonės skatinamos laikytis

⁸https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.C_.2023.211.01.0001.01.LIT&toc=OJ%3AC%3A2023%3A211%3AFUL_L

⁹ 2021 m. liepos 6 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2021/2178 kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2020/852 papildomas nustatant įmonių, kurioms taikomas Direktyvos 2013/34/ES 19a arba 29a straipsnis, atskleistinos informacijos apie aplinkos atžvilgiu tvarią veiklą turinį bei pateikimą ir nustatant metodiką, taikytiną vykdant tą informacijos atskleidimo prievolę.

¹⁰ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=OJ:C_202406691

¹¹ <https://nkc.lrv.lt/uploads/nkc/documents/files/81f92357-en.pdf>

savanoriškai. EBPO gairėse daugiašalėms įmonėms rekomenduojama, kad įmonės taikytų gerąją įmonių valdymo patirtį, įskaitant išsamų patikrinimą (ang. *due diligence*).

Lietuva pilnateise EBPO nare tapo 2018 m. liepos 5 d. bei yra įsteigusi Lietuvos nacionalinį koordinacinį centrą.

3.2. 2011 m. JT verslo ir žmogaus teisių pagrindiniai principai

2011 m. Jungtinių tautų (toliau – **JT**) verslo ir žmogaus teisių pagrindiniuose principuose¹² pabrėžiama, kad įmonės turi veikti deramai, kad nepažeistų kitų teisių ir pašalintų bet kokią neigiamą poveikį. Šiuose principuose nurodomas verslo standartas, taikytinas siekiant užkirsti kelią žmogaus teisių pažeidimams, ir nagrinėjama potenciali rizika, kylanti dėl įmonių vykdomos ekonominės veiklos. Verslo subjektų atsakomybė už pagarbą žmogaus teisėms siejama su tarptautiniu mastu pripažintomis teisėmis, kurios suprantamos mažų mažiausiai kaip teisės, išreikštos aštuoniose pagrindinėse TDO konvencijose ir Tarptautinėje žmogaus teisių chartijoje.

3.3. Žmogaus teisių, įskaitant darbuotojų teisių, apsauga

3.3.1. Pozityvūs atitikties kriterijai – vidinių tvarkų ir rizikos vertinimo buvimas

Lietuva iš viso yra ratifikavusi 44 TDO konvencijas ir du protokolus¹³, įskaitant aštuonias pagrindines konvencijas, nurodytas 1998 m. TDO deklaracijoje dėl pagrindinių teisių ir principų darbe:

1. 1948 m. Konvencija dėl asociacijų laisvės ir teisės jungtis į organizacijas gynimo (Nr. 87);
2. 1949 m. Konvencija dėl teisės jungtis į organizacijas ir vesti kolektyvines derybas principų taikymo (Nr. 98);
3. 1930 m. Konvencija dėl priverstinio ar privalomojo darbo (Nr. 29) ir jos 2014 m. protokolai;
4. 1957 m. Konvencija dėl priverčiamojo darbo panaikinimo (Nr. 105);
5. 1973 m. Konvencija dėl minimalaus įdarbinimo amžiaus (Nr. 138);
6. 1999 m. Konvencija dėl nepriimtino vaikų darbo uždraudimo ir neatidėliotinų veiksmų tokiam darbui panaikinti (Nr. 182);
7. 1951 m. Konvencija dėl vienodo atlyginimo vyrams ir moterims už lygiavertį darbą (Nr. 100);
8. 1958 m. Konvencija dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje (Nr. 111).

Lietuvos Respublikos Seimas 1991 m. kovo 12 d. nutarimu Nr. I-1136 „Dėl Lietuvos Respublikos prisijungimo prie Tarptautinės žmogaus teisių chartijos dokumentų“ (Vyriausybės žinios, 1991, Nr. 9-244) prisijungė prie Tarptautinės žmogaus teisių chartijos dokumentų, kurie apima JT visuotinę žmogaus teisių deklaraciją (1948 m.); Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą (1966 m.) ir Tarptautinį ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą (1966 m.).

¹² https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf

¹³ <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/tarptautinis-bendradarbiavimas-ir-es/tarptautines-organizacijos/tdo/>

Šios konvencijos yra perkeltos į Lietuvos Respublikos įstatymus¹⁴. Darytina išvada, kad jei kredito gavėjas (juridinis asmuo) laikosi Lietuvos Respublikos įstatymų, tai kredito gavėjas laikosi ir minėtų konvencijų.

Vis tik, vien šio fakto nepakanka konstatuoti, kad kredito gavėjas laikosi Būtiniausių apsaugos priemonių, kadangi Taksonomijos reglamento 18 straipsnio 1 dalis nustato, kad būtiniausias apsaugos priemonės – tai **procedūros, kurias ekonominę veiklą vykdanči įmonė įdiegia siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi** aukščiau minėtų reikalavimų. Taigi, kredito gavėjui nepakanka, pavyzdžiui, pateikti patvirtinimą kredito sutartyje, jos kredito gavėjas laikosi Lietuvos teisės aktų, susijusių su žmogaus, įskaitant darbuotojų, teisėmis. Būtina, kaip išsamiau nurodysime toliau, kad kredito gavėjas turėtų patvirtinęs ir įdiegęs vidaus tvarkas (procedūras), kuriomis siekiama užtikrinti, kad šių principų būtų laikomasi.

Tokį požiūrį patvirtina ir Komisijos pranešimas: „Pagal 18 straipsnio 1 dalį įmonės, kurių vykdoma ekonominė veikla laikytina kriterijus atitinkančia taksonomine ekonomine veikla, turi būti **įdiegusios išsamaus patikrinimo ir teisių gynimo procedūras**, siekdamos užtikrinti būtiniausių atsakingo verslo standartų, nurodytų EBPO rekomendacijose daugiašalėms įmonėms, ir JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų <...> laikymąsi. Šiuose dokumentuose išsamiai aprašyta, kaip įdiegti išsamaus patikrinimo ir atsakingo elgesio principus.“

Būtinybę ne tik laikytis teisės aktų, bet ir turėti tokį laikymąsi užtikrinančias procedūras, numato ir Tvarių finansų platformos išaiškinimas, pagal kurį „Deramo patikrinimo procesai yra būtiniausių apsaugos priemonių esmė, o Taksonomijos reglamento 18 straipsnyje teigiama, kad būtiniausias apsaugos priemonės turi būti **procedūros, kurias įgyvendino ūkio subjektas**“¹⁵.

Komisijos pranešime pabrėžiama, kad Taksonomijos reglamento 18 straipsnio 1 dalyje iš esmės reikalaujama, kad įmonė įdiegtų deramas procedūras, įskaitant tas, kuriomis siekiama nuolat nustatyti, sušvelninti, ištaisyti pagrindinį faktinį ir galimą neigiamą poveikį, susijusį su savo veikla, vertės grandinėmis ir verslo santykiais, taip pat užkirsti tokiam poveikiui kelią, kad jos veikla būtų vykdoma pagal šiuos standartus. Komisijos pranešime taip pat pripažįstama, jog nepaisant visų įgyvendinamų tinkamų procedūrų, kartais įmonė negali sumažinti atitinkamos rizikos arba pašalinti tam tikro neigiamo poveikio. Tai nebūtinai reiškia, kad įmonė neatitinka Būtiniausių apsaugos priemonių, jei ji aiškiai atskleidė tokį galimą poveikį ir paaiškino, ko ji ėmėsi siekdama jį nustatyti, sušvelninti, ištaisyti arba užkirsti jam kelią ir kodėl tam tikro poveikio jai nepavyko pašalinti. Kalbant apie neigiamą poveikį įmonės vertės grandinėje, iš tikrųjų pripažįstama, kad galimi atvejai, kai įmonėms vis dėlto gali nepavykti išvengti neigiamo poveikio, jį nutraukti arba sušvelninti, nepaisant pagrįstų išsamaus patikrinimo priemonių.

Įmonių įdiegtos vidaus tvarkos ar procedūros, nepriklausomai nuo jų pavadinimo, turėtų apimti bent šiuos aspektus:

- Aiškus įsipareigojimas gerbti žmogaus, įskaitant darbuotojų, teises.
- Neigiamo poveikio, susijusio su įmonės veikla, identifikavimas ir vertinimas, įskaitant suinteresuotųjų šalių (pvz., darbuotojų atstovų, kurių rinkimą vidutiniškai įdarbinant 20 ir daugiau darbuotojų įmonėje, privalo inicijuoti darbdavys) įtraukimą.

¹⁴<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/tarptautinis-bendradarbiavimas-ir-es/tarptautines-organizacijos/tdo/ratifuotos-tdo-konvencijos/>

¹⁵ Tvarių finansų platformos išaiškinimo 5.4 p.: *Due diligence processes are at the heart of MS, with TR Article 18 stating that MS “shall be procedures implemented by an undertaking”.*

- Veiksmai, skirti nutraukti, užkirsti kelią, sušvelninti ir ištaisyti neigiamą poveikį, tarp kurių – privalomų personalo vidaus tvarkų, nurodytų žemiau, priėmimas ir įgyvendinimas:
 - Pranešimų apie smurtą ir priekabiavimą teikimo bei nagrinėjimo tvarka (bei mokymai darbuotojams apie smurto ir priekabiavimo pavojus, prevencijos priemonės, darbuotojų teises ir pareigas smurto ir priekabiavimo srityje), privaloma visiems darbdaviams, nepriklausomai nuo įdarbintų darbuotojų skaičiaus. Darbdaviams, vidutiniškai įdarbinantiems daugiau nei 50 darbuotojų – Smurto ir priekabiavimo prevencijos politika, apimanti ne tik aukščiau nurodytus aspektus, tačiau ir kitus darbdavio įsipareigojimus.
 - Darbo apmokėjimo sistema, privaloma įmonėms, kurių vidutinis darbuotojų skaičius yra 20 ir daugiau. Darbo apmokėjimo sistemoje nurodomos darbuotojų kategorijos pagal pareigybes ir kvalifikaciją bei kiekvienos jų apmokėjimo formos ir darbo užmokesčio dydžiai (minimalus ir maksimalus), papildomo apmokėjimo (priedų ir priemokų) skyrimo pagrindai ir tvarka, darbo užmokesčio indeksavimo tvarka, jei tokia taikoma.
 - Lygių galimybių politikos įgyvendinimo ir vykdymo priežiūros principų įgyvendinimo priemonių tvarka, privaloma darbdaviams, vidutiniškai turintiems daugiau nei 50 darbuotojų.
 - Pranešėjų apsaugos užtikrinimo tvarka, užtikrinanti gautos informacijos ir ją pateikusių darbuotojų konfidencialumą bei pranešimų teikimo kanalas, privalomi darbdaviams, vidutiniškai turintiems 50 ir daugiau darbuotojų bei darbdaviams, atitinkantiems kitus reikalavimus (daugiau informacijos pateikiama 3.4.1 skirsnyje).
- Šių veiksmų įgyvendinimo ir rezultatų stebėjimas.
- Viešas informavimas apie požiūrį į žmogaus teises ir veiksmus, kurių imamasi siekiant išvengti, pašalinti ar sumažinti neigiamą poveikį.
- Skundų nagrinėjimo mechanizmų kūrimas, kur asmenys ir grupės gali iškelti problemas dėl neigiamo poveikio, susijusio su įmonės veikla, ir bendradarbiavimas su suinteresuotomis šalimis sprendžiant tokias situacijas.

3.3.2. *Negatyvūs atitikties kriterijai – pažeidimų nebuvimas*

Vadovaujantis Taksonomijos reglamento 18 straipsnio 2 dalimi, įgyvendindamos to paties straipsnio 1 dalyje nurodytas procedūras, įmonės turi laikytis principo „nedaryti reikšmingos žalos“, nurodyto Reglamento (ES) 2019/2088 2 straipsnio 17 punkte. Todėl, siekiant užtikrinti atitiktį Būtiniausioms apsaugos priemonėms, ir atsižvelgiant į Tvarių finansų platformos išaiškinimą, turėtų būti analizuojami ne tik pozityvūs kriterijai (tam tikrų vidaus tvarkų, procedūrų egzistavimas kredito gavėjo įmonėje), bet ir tikrinami negatyvūs kriterijai, t. y. ar nėra ženklų, kad įmonė nepakankamai rūpinasi ar piktnaudžiauja žmogaus teisėmis. Negatyvūs kriterijai, kurie turėtų būti patikrinti, yra šie:

- Įmonė galutiniu įsiteisėjusiu teismo ar kitos kompetentingos institucijos sprendimu pripažinta kalta (atsakinga) dėl darbo teisės ar žmogaus teisių pažeidimo.
- Įmonė nebendradarbiauja su suinteresuotais subjektais darbo ar žmogaus teisių srityje, t. y.: (i) EBPO Lietuvos nacionalinis koordinacinis centras (toliau – **NKC**) nagrinėja skundą dėl įmonės veiklos, tačiau įmonė atsisako bendradarbiauti, arba NKC nustatė ir

paskelbė, kad bendrovė nesilaikė EBPO gairių daugiašalėms įmonėms¹⁶; **arba** (ii) nevyriausybinių organizacijų Verslo ir žmogaus teisių išteklių centras (angl. *Business & Human Rights Resource Centre*, **BHRRC**) ėmėsi tyrimo prieš įmonę, o įmonė pateiktus įtarimus neatsakė per 3 mėnesius, ir jei ši informacija ne senesnė nei 2 metų senumo¹⁷.

Jei nustatoma, kad buvo bent viena iš aukščiau nurodytų aplinkybių – tokios įmonės veikla negali būti laikoma atitinkančia Būtiniausias apsaugos priemonės.

Papildomai pažymime, jog pagal Tvarių finansų platformos išaiškinimą, mažos ir vidutinės įmonės taip pat turėtų būti tikrinamos dėl to, ar jos nėra pripažintos kaltomis dėl vartotojų teisių pažeidimo. Mūsų profesiniu vertinimu, tas pats reikalavimas turėtų būti taikomas ir didelėms įmonėms, ne tik mažoms vidutinėms, t. y. jei bet kokio dydžio kredito gavėjas yra pripažintas pažeidęs vartotojų teises ir pažeidimas nėra ištaisytas – tai tokio kredito gavėjo veikla negali būti laikoma atitinkančia Būtiniausias apsaugos priemonės. Taigi, turėtų būti tikrinama, ar kredito gavėjas nėra įtrauktas į Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos skelbiamus pažeidimų sąrašus¹⁸, o jei įtrauktas, turi būti pateiktas kredito gavėjo patvirtinimas, jog nutarimas buvo įvykdytas (pažeidimas ištaisytas).

3.4. Kyšininkavimo ir korupcijos prevencija

3.4.1. *Pozityvūs atitikties kriterijai – vidinių tvarkų ir pan. buvimas*

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas¹⁹ nustato pagrindinius korupcijos prevencijos ir nacionalinio saugumo stiprinimo mažinant korupcijos keliamas grėsmes principus, tikslus ir uždavinius viešajame ir privačiame sektoriuose, korupcijai atsparios aplinkos kūrimo priemonės ir jų teisinius pagrindus, korupcijos prevencijos subjektus bei jų teises ir pareigas korupcijos prevencijos srityje. Vadovaujantis Korupcijos prevencijos įstatymo 22 straipsniu, verslo subjektų dalyvavimas kuriant korupcijai atsparią aplinką grindžiamas šių subjektų **savanoriškumu** bei viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimu. Įstatymas **nenustato jokių privalomų nuostatų** privataus sektoriaus subjektams.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos įmonių ir įmonių grupių atskaitomybės įstatymu (toliau – **IĮGAĮ**), be kita ko, perkeliančiu į Lietuvos teisę direktyvą 2013/34/ES dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo, tam tikros įmonės privalo arba ateityje privalės atskleisti informaciją tvarumo klausimais, ir turės tai padaryti vadovaujantis Europos tvarumo atskaitomybės standartais²⁰ (toliau – **ESRS**). Bendrą informaciją, susijusią su kova ir kyšininkavimu ir korupcija, taip pat pranešėjų apsauga, įmonės privalės atskleisti pagal 2 ETAS „Bendroji atskleistina informacija“ (G1-1 atskleidimo reikalavimą „Verslo etikos politika ir įmonės kultūra“). Be to, jei įmonės nustatys, kad verslo etikos sritis yra reikšminga, tai papildomai privalės atskleisti informaciją vadovaujantis ESRS G1 ETAS „Verslo etika“ apie korupcijos ir kyšininkavimo prevenciją, aptikimą bei incidentų sprendimą. Vis tik, reikalavimai atskleisti šią informaciją privalomai taikomi kai kurioms įmonėms, t. y. iš esmės tik didelėms įmonėms ar grupėms, viršijančiomis 2 iš 3 kriterijų: 25 mln. EUR turto, 50 mln. EUR metinės apyvartos, 250 darbuotojų, bei santykinai nedideliu skaičiumi kitų įmonių, nurodytų IĮGAĮ (įmonės, kurių

¹⁶ Galima patikrinti čia: <https://mneguidelines.oecd.org/database/>

¹⁷ Galima patikrinti čia: <https://www.business-humanrights.org/en/companies/>

¹⁸ <https://vvtat.lrv.lt/lt/valstybines-vartotoju-teisiu-apsaugos-tarnybos-komisijos-nutarimai/>

¹⁹ Žin., 2002, Nr. 57-2297; TAR, 2021-07-14, Nr. 2021-15850, su vėlesniais pakeitimais.

²⁰ 2023 m. liepos 31 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) 2023/2772 kuriuo Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/34/ES papildoma tvarumo atskaitomybės standartais.

akcijomis prekiaujama biržoje, viešojo intereso įmonės ir kai kurios kitos). Be to, didžiajai daliai įmonių, kurios patenka į II GAI apimtį, informaciją reikės atskleisti tik pradedant 2025 finansiniais metais (ataskaitos skelbiamos 2026 metais). Už 2026 finansinius metus (ataskaitos skelbiamos 2027 metais) tvarumo ataskaitas taip pat turės rengti mažos bei vidutinės įmonės, kurių akcijomis prekiaujama biržoje. Taigi, remtis tvarumo atskaitomybe, vertinant kredito gavėjo atitikimą Būtiniausioms apsaugos priemonėms pagal Taksonomijos reglamentą, galima tik ribota apimtimi.

EBPO gairėse daugiašalėms įmonėms pateikiamos pavyzdinės priemonės skirtos didinti įmonių veiklos skaidrumą kovojant su kyšininkavimu ir kitomis korupcijos formomis apima: (i) tvirtas ir aiškus įsipareigojimas iš įmonės valdybos ir vadovo įsipareigojimas vykdyti įmonės vidaus kontrolę ir skaidrumo užtikrinimo programas; (ii) aiškiai suformuluota ir viešai prieinama įmonės politika draudžianti kyšininkavimą ir kitas korupcijos formas, kuri būtų lengvai prieinama įmonės darbuotojams ir trečiosioms šalims, įskaitant užsienio partnerius, dukterines įmones ir kitus subjektus; (iii) atskleisti vidaus valdymo sistemas, kurias įmonė pasitelkia norėdama užtikrinti aukščiausius skaidrumo standartus; (iv) vesti aktyvų dialogą su visuomene ir valstybiniais subjektais, kad būtų skatinamas ir plečiamas informuotumas ir bendradarbiavimas kovojant su kyšininkavimu ir kitų formų korupcija.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, analogiškai kaip ir žmogaus teisių atveju, Taksonomijos reglamento kriterijų atitikimo tikslu turi būti tikrinama, ar kredito gavėjas turi atitinkamas vidaus tvarkas (procedūras). Pavyzdžiui, geroji praktika būtų vidinio įmonės ar įmonių grupės Etikos kodekso turėjimas, kuriame būtų numatytos konkrečios ir aiškos priemonės kovai su kyšininkavimu ir kitomis korupcijos formomis. Pažymime, kad Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba yra paskelbusi Korupcijai atsparios aplinkos kūrimo gaires verslui²¹ ir Antikorupcijos vadovą verslui²², kuriomis bankų klientai gali vadovautis kaip gerąja praktika.

Papildomai pažymėtina, kad reikšmingą vaidmenį kovojant su kyšininkavimu ir korupcija ES atlieka 2019 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1937 dėl asmenų, pranešančių apie Sąjungos teisės pažeidimus, apsaugos, kuri yra perkelta į Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymą (toliau – **Pranešėjų apsaugos įstatymas**)²³. Vadovaujantis minėto įstatymo 16 straipsniu ir jį įgyvendinančiais teisės aktais, darbdaviai, vidutiniškai turintys 50 ir daugiau darbuotojų, privalo įdiegti vidinį pranešimų kanalą (pavyzdžiui, telefono „karštąją liniją“, intraneto liniją ar tam skirtą el. pašto adresą), per kurį darbuotojai galėtų pateikti informaciją apie pažeidimą. Šį kanalą turi administruoti darbdavio paskirtas kompetentingas asmuo ar grupė asmenų, dėl kurių reputacijos nekyla abejonių. Be kita ko, darbdaviai privalo nustatyti vidines procedūras, užtikrinančias gautos informacijos ir ją pateikusių darbuotojų konfidencialumą. Svarbu tai, kad nors darbdaviai, turintys mažiau nei 50 darbuotojų, neturi pareigos įdiegti vidinio pranešimų kanalo, tačiau jiems taikomos visos kitos pranešėjų apsaugos taisyklės (pvz., pareiga užtikrinti pranešėjų konfidencialumą ir nedaryti jiems neigiamo poveikio).

Vidinius pranešimų kanalus taip pat privalo įdiegti įmonės, kurių veiklos pobūdis (pvz., viešieji pirkimai, finansinės paslaugos, gaminių sauga ir atitiktis, transporto sauga) patenka į teisingumo ministro tvirtinamą Europos Sąjungos teisės aktų ir juos įgyvendinančių Lietuvos

²¹ <https://stt.lt/data/public/uploads/2023/04/gaires-verslui.pdf>

²² <https://www.stt.lt/doclib/kcwv6ed9sbemu4rvaudt786zgqbmzk9f>

²³ TAR, 2017-12-07, Nr. 2017-19743; 2021-12-28, Nr. 2021-27360 (su vėlesniais pakeitimais).

Respublikos teisės aktų, dėl kurių informaciją apie pažeidimą pateikusiam asmeniui užtikrinama apsauga, sąrašą²⁴, nepriklausomai nuo įdarbinamų darbuotojų skaičiaus.

Taigi, siekiant užtikrinti atitikimą Taksonomijai, kredito gavėjai, vidutiniškai turintys 50 ir daugiau darbuotojų, privalo turėti vidinį pranešimų kanalą, atitinkantį Pranešėjų apsaugos įstatymo reikalavimus. Kiti kredito gavėjai turėtų bent jau bendro pobūdžio dokumente (pvz., Etikos kodekse) įtvirtintus pranešėjų (angl. *whistleblower*) apsaugos principus. Pažymime, kad Generalinė prokuratūra yra parengusi apžvalgą ir rekomendacijas²⁵ apie pranešėjų apsaugą, kuriomis bankų klientai gali vadovautis kaip gerąja praktika.

3.4.2. Negatyvūs atitikties kriterijai – pažeidimų nebuvimas

Atsižvelgiant į Tvarių finansų platformos išaiškinimą, papildomai prie pozityviųjų kriterijų (tam tikrų vidaus tvarkų, procedūrų egzistavimas kredito gavėjo įmonėje), turėtų būti tikrinamas ir negatyvusis kriterijus, t. y. ar įmonė ar jos vyresniosios vadovybės nariai (mūsų profesiniu vertinimu, Lietuvoje registruotoms įmonėms tai apimtų vadovą, valdybos ir stebėtojų tarybos narius), įskaitant jos patronuojamąsias įmones ir jų vyresniosios vadovybės narius, buvo įsiteisėjusiu teismo sprendimu pripažinta kalta dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų (kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatyme²⁶). Jei nustatoma, kad buvo – tokios įmonės veikla negali būti laikoma atitinkančia Būtiniausias apsaugos priemonės.

Mažoms ir vidutinėms įmonėms pozityvieji kriterijai vertinami atsižvelgiant į įmonės dydį, remiantis proporcingumo principu. Kaip pavaizduota lentelėje šio Memorandumo 4.1 dalyje, ir atsižvelgiant į Tvarių finansų platformos išaiškinimą, neatitikimas Būtiniausioms apsaugos priemonėms mažos ir vidutinės įmonės atžvilgiu konstatuojamas, jei yra nustatomi negatyvieji kriterijai.

Esminis šaltinis šiame punkte numatytų negatyviųjų kriterijų tikrinimui yra Įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registro²⁷ pažymos apie kredito gavėją ir jo vadovus, kurias finansų įstaigos, teikiančios finansavimą, turėtų pateikti kredito gavėjas. Apibendrinta informacija, kokios pažymos reikalingos, pateikta šio Memorandumo 4.1 dalyje. Jei iš atitinkamos pažymos trūksta informacijos (pavyzdžiui, nurodytas teistumas, tačiau neaišku, ar už korupcinio pobūdžio veiką), bankai turėtų tikslinti informaciją su kredito gavėju, prašyti papildomų paaiškinimų. Taip pat bankai turėtų įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad kredito gavėjas atitiks negatyvius kriterijus visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu.

²⁴ TAR, 2022-02-15, Nr. 2760 (su vėlesniais pakeitimais).

²⁵ <https://www.prokuraturos.lt/data/public/uploads/2023/06/praneseju-apsauga-lietuvoje-studija.pdf>

²⁶ 1) kyšininkavimas, prekyba poveikiu, papirkimas, piktnaudžiavimas; 2) nusikalstamos veikos, padaromos viešajame sektoriuje arba teikiant administracines ar viešąsias paslaugas piktnaudžiaujant įgaliojimais ir tiesiogiai ar netiesiogiai siekiant naudos sau ar kitam asmeniui: neteisėtas teisių į daiktą įregistravimas, tarnybos pareigų neatlikimas, valstybės paslapties atskleidimas, neteisėtas politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimas, sukčiavimas, turto pasisavinimas, turto iššvaistymas, komercinės paslapties atskleidimas, nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimas, neteisėtų duomenų apie pajamas, pelną ar turtą pateikimas, kišimasis į valstybės tarnautojo ar viešojo administravimo funkcijas atliekančio asmens veiklą, tarnybos paslapties atskleidimas, dokumento suklastojimas ar disponavimas suklastotu dokumentu; 3) kitos nusikalstamos veikos, kuriomis siekiama kyšio, papirkimo arba nuslėpti ar užmaskuoti kyšininkavimą, prekybą poveikiu ar papirkimą.

²⁷ <https://ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/itariamuju-kaltinamuju-ir-nuteistuju-registro-iknr-paslaugos>

3.5. Mokesčiai

3.5.1. *Pozityvūs atitikties kriterijai – vidinių tvarkų ir pan. buvimas*

EBPO gairėse daugiašalėms įmonėms pateikiamos dvi pagrindinės lūkesčių nuostatos įmonėms:

- Įmonės turėtų laikytis tiek mokesčių įstatymų ir teisės aktų raidės, tiek dvasios šalyse, kuriose jos veikia. Teisės dvasios laikymasis reiškia išvengti ir sekti įstatymų leidėjo ketinimus. Tai nereiškia, kad reikalaujama, jog įmonė sumokėtų daugiau nei teisėtai reikalaujama suma. Mokesčių atitikties apima tokias priemones kaip laiku pateikiama atitinkamoms institucijoms informacija, kuri yra svarbi arba reikalaujama pagal įstatymą, siekiant teisingai nustatyti mokesčius, kuriuos reikia apskaičiuoti, atsižvelgiant į jų veiklą, ir sandorių tarp susijusių šalių vykdymas laikantis ištiesiosios rankos principo (EBPO gairės daugiašalėms įmonėms, XI.1.).
- Siekdamas įgyvendinti aukščiau nurodytą lūkestį, įmonės turėtų mokesčių valdymą ir mokesčių atitikties laikyti svarbiais savo priežiūros ir platesnių rizikos valdymo sistemų elementais. Ypač įmonių valdybos turėtų priimti mokesčių rizikos valdymo strategijas, kad būtų užtikrinta, jog su mokesčiais susijusios finansinės, reguliavimo ir reputacijos rizikos būtų visiškai nustatytos ir įvertintos (EBPO gairės daugiašalėms įmonėms, XI.2.).

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas²⁸ įtvirtina mokesčių mokėtojų pareigas, įskaitant, bet neapsiribojant, pareigą laiku ir tiksliai įvykdyti mokestinę prievolę; bendradarbiauti su mokesčių administratoriumi, vykdyti jo teisėtus nurodymus ir netrukdyti įgyvendinti įstatymų suteiktų teisių; teisės aktų nustatyta tvarka įsiregistruoti mokesčių mokėtoju, laiku pranešti apie pasikeitusius mokesčių mokėtojų registre esančius duomenis; teisingai apskaičiuoti mokestį, vadovaudamasis mokesčių įstatymais; laiku pateikti mokesčių deklaracijas ir kitus teisės aktuose nurodytus dokumentus, ir kt. Vis tik, Lietuvos Respublikos mokesčių įstatymai nenumato pareigos mokesčių mokėtojui turėti rašytinę mokesčių rizikų valdymo ar panašią politiką.

Atkreiptinas dėmesys, jog Tvarių finansų platformos išaiškinime pabrėžiama, kad netinkamo mokestinių prievolių vykdymo supratimas jau neapsiriboja mokesčių vengimu, bet taip pat apima mokesčių vengimą per agresyvų mokesčių planavimą.

Kadangi pagal Taksonomijos reglamento 18 straipsnį Būtiniausios apsaugos priemonės turi būti „procedūros, kurias įgyvendino ūkio subjektas“, tai analogiškai, kaip ir žmogaus teisių bei korupcijos prevencijos atveju (žr. ankstesnius skirsnius), Taksonomijos reglamento kriterijų atitikimo tikslu turi būti tikrinama, ar kredito gavėjas turi vidaus tvarkas (procedūras), įdiegtas siekiant užtikrinti tinkamą mokestinių prievolių vykdymą. Priklausomai nuo įmonės dydžio ir veiklos, tai galėtų būti atitinkamų nuostatų įtraukimas į įmonės ar įmonių grupės Etikos kodeksą arba Rizikų valdymo politiką, arba savarankiška vidaus tvarka, skirta tinkamo mokesčių mokėjimo užtikrinimui. Taip pat, priklausomai nuo įmonės veiklos pobūdžio, turėtų būti parengta susijusių šalių sandorių kainodaros dokumentacija.

²⁸ Žin., 2004, Nr. 63-2243 (su vėlesniais pakeitimais).

3.5.2. *Negatyvūs atitikties kriterijai – pažeidimų nebuvimas*

Atsižvelgiant į Tvarių finansų platformos išaiškinimą, papildomai prie pozityviųjų kriterijų (tam tikrų vidaus tvarkų, procedūrų egzistavimas kredito gavėjo įmonėje), turėtų būti tikrinamas ir negatyvusis kriterijus, t. y. ar įmonė ar jos patronuojamosios įmonės buvo galutiniu sprendimu pripažinta pažeidusi mokesčių įstatymus. Nuo 2019 m. sausio 1 d. Valstybinė mokesčių inspekcija pradėjo skelbti, ar mokesčių mokėtojas (juridinis asmuo arba individualia veikla užsiimantis fizinis asmuo) atitinka minimalius patikimo mokesčių mokėtojo kriterijus. Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 40¹ straipsnį, vertinami teisės pažeidimai, padaryti nuo 2019 m. sausio 1 d. Mūsų profesiniu vertinimu, jeigu subjektas yra įtrauktas į nepatikimų mokesčių mokėtojų sąrašą²⁹, tai laikytina, jog toks kredito gavėjas neatitinka Būtiniausių apsaugos priemonių pagal Taksonomijos reglamentą. Patikrinti, ar subjektas nėra įtrauktas į nepatikimų mokesčių mokėtojų sąrašą, galima Valstybinės mokesčių inspekcijos puslapyje, polapyje „[Mokesčių mokėtojų informacija](https://www.vmi.lt/evmi/rinkmenos/lt/mokesciu-moketoju-informacija)“³⁰, paieška galima pagal įmonės pavadinimą, įmonės kodą („mokesčių mokėtojo identifikacinis kodas“) arba PVM mokėtojo kodą.

Mažoms ir vidutinėms įmonėms pozityvieji kriterijai vertinami atsižvelgiant į įmonės dydį, remiantis proporcingumo principu. Kaip pavaizduota lentelėje šio Memorandumo 4.1 dalyje, ir atsižvelgiant į Tvarių finansų platformos išaiškinimą, neatitikimas Būtiniausioms apsaugos priemonėms mažos ir vidutinės įmonės atžvilgiu konstatuojamas, jei yra nustatomi negatyvieji kriterijai.

3.6. Sąžininga konkurencija

3.6.1. *Pozityvūs atitikties kriterijai – vidinių tvarkų ir pan. buvimas*

Vadovaujantis EBPO gairių daugiašalėms įmonėms X skirsnio, įmonės turėtų užtikrinti, kad jų veikla atitiktų visus atitinkamus konkurencijos įstatymus ir reglamentus, atsižvelgdamos į poveikį visose jurisdikcijose, kuriose jos veikia. Jos turi vengti sudaryti draudžiamus susitarimus su konkurentais, pavyzdžiui, dėl kainų nustatymo, pasiūlymų derinimo, gamybos ribojimų ar rinkos pasidalinimo. Įmonės taip pat raginamos bendradarbiauti su konkurencijos institucijomis, greitai ir išsamiai atsakant į informacijos prašymus ir, jei reikia, apsvarstyti galimybę atsisakyti konfidencialumo. Be to, įmonės turėtų reguliariai didinti savo darbuotojų informuotumą apie konkurencijos įstatymų laikymosi svarbą, ypač rengdamos mokymus vyresniajai vadovybei konkurencijos klausimais.

Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas³¹ draudžia EBPO gairėse minimus antikonkurencinius susitarimus, piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, skatina ūkio subjektus bendradarbiauti su Konkurencijos taryba. Taigi, daugelis EBPO gairėse nurodytos rekomendacijų, susijusių su konkurencijos užtikrinimu, yra įtvirtintos įstatyme ir privalomos ūkio subjektams. Vis tik:

- Konkurencijos įstatymas nenumato pareigos įmonėms vykdyti savo darbuotojų mokymus konkurencijos teisės srityje, kaip rekomenduojama EBPO gairėse daugiašalėms įmonėms (įstatyme numatyta tik Konkurencijos tarybos funkcija vykdyti švietimą konkurencijos srityje);

²⁹ <https://www.vmi.lt/evmi/minimalus-patikimo-mokesciu-moketojo-kriterijai-40-1-str.->

³⁰ <https://www.vmi.lt/evmi/rinkmenos/lt/mokesciu-moketoju-informacija>

³¹ Žin., 1999, Nr. 30-856; 2012, Nr. 42-2041; TAR, 2017-01-18, Nr. 2017-01075 (su vėlesniais pakeitimais).

- Be to, pagal Taksonomijos reglamento 18 straipsnį, Būtiniausiasios apsaugos priemonės turi būti „procedūros, kurias įgyvendino ūkio subjektas“, tad analogiškai, kaip ir žmogaus teisių, korupcijos prevencijos ir mokestinių prievolių atveju (žr. ankstesnius skirsnius), Taksonomijos reglamento kriterijų atitikimo tikslu turi būti tikrinama, ar kredito gavėjas turi vidaus tvarkas (procedūras), įdiegtas siekiant užtikrinti tinkamą konkurencijos teisės normų vykdymą.

Priklausomai nuo įmonės dydžio ir veiklos, tai galėtų būti atitinkamų nuostatų įtraukimas į įmonės ar įmonių grupės Etikos kodeksą arba Rizikų valdymo politiką, arba savarankiška vidaus tvarka, skirta tinkamo konkurencijos teisės reikalavimų užtikrinimui (įskaitant pareigą vykdyti darbuotojų mokymus konkurencijos teisės temomis).

Papildomai pažymėtina, jog tos įmonės, kurios privalės atskleisti su tvarumu susijusią informaciją savo finansinėse ataskaitose pagal IİGAĮ bei ESRS (žr. 2.4 skirsnį aukščiau), tam tikrą informaciją apie tai, kaip sprendžia konkurencijos klausimus, privalės įtraukti į savo tvarumo atskaitomybę. Vis tik, kaip aprašyta 2.4 skirsnyje, šios informacijos atskleidimas bus privalomas santykinai nedideliui skaičiui įmonių; informaciją daugeliui jų reikės atskleisti tik pradedant 2025 finansiniais metais (ataskaitos skelbiamos 2026 metais), o atskleidžiamos informacijos turinys iš dalies priklausys nuo įmonės atlikto su tvarumu susijusių klausimų reikšmingumo vertinimo. Taigi, remtis tvarumo atskaitomybe, vertinant kredito gavėjo atitikimą Būtiniausioms apsaugos priemonėms pagal Taksonomijos reglamentą, galima tik ribota apimtimi.

3.6.2. *Negatyvūs atitikties kriterijai – pažeidimų nebuvimas*

Atsižvelgiant į Tvarių finansų platformos išaiškinimą, papildomai prie pozityviųjų kriterijų (tam tikrų vidaus tvarkų, procedūrų egzistavimas kredito gavėjo įmonėje), turėtų būti tikrinamas ir negatyvusis kriterijus, t. y. ar įmonė ar jos vyresniosios vadovybės nariai (mūsų profesiniu vertinimu, Lietuvoje registruotoms įmonėms tai apimtų vadovą, valdybos ir stebėtojų tarybos narius), įskaitant jos patronuojamąsias įmones ir jų vyresniosios vadovybės narius, buvo įsiteisėjęs Konkurencijos tarybos ar teismo sprendimu pripažinta įvykdžiusi Konkurencijos įstatymo pažeidimą. Jei nustatoma, kad buvo – tokios įmonės veikla negali būti laikoma atitinkančia Būtiniausiasios apsaugos priemones.

Mažoms ir vidutinėms įmonėms pozityvieji kriterijai vertinami atsižvelgiant į įmonės dydį, remiantis proporcingumo principu. Kaip pavaizduota lentelėje šio Memorandumo 4.1 dalyje, ir atsižvelgiant į Tvarių finansų platformos išaiškinimą, neatitikimas Būtiniausioms apsaugos priemonėms mažos ir vidutinės įmonės atžvilgiu konstatuojamas, jei yra nustatomi negatyvieji kriterijai.

Esminis šaltinis šiame punkte numatytų negatyviųjų kriterijų tikrinimui yra Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos skelbiama informacija³². Informacija dėl šio aspekto tikrinimo pateikta Memorandumo 4.1 dalyje.

3.7. Reikalavimai, susiję su prekyba ginklais

Vadovaujantis Tvarių finansų platformos išaiškinimu, be aukščiau išvardintų kriterijų, taip pat negalima laikyti, kad kredito gavėjas atitinka Būtiniausių apsaugos priemonių reikalavimus, jei jo ekonominė veikla susijusi su prieštaringai vertinamais ginklais (priešpėstinės minos, kasetiniai šaudmenys, cheminiais ginklais ir biologiniais ginklais). Mūsų profesiniu vertinimu, ši aspektą bankai turėtų tikrinti atskirai, pavyzdžiui, įtraukdami atitinkamą klausimą į kredito

³² <https://kt.gov.lt/lt/teisine-informacija/nutarimai>

paraišką, bei įtraukdami kredito gavėjo patvirtinimą į kredito sutartį, kad jis visą kredito sutarties galiojimo laikotarpį tiesiogiai ar netiesiogiai neužsiims ekonomine veikla, bet koku būdu susijusia su prieštaringai vertinamais ginklais.

3.8. Viešojo sektoriaus klientai

Kaip nurodoma Tvarių finansų platformos išaiškinime, nei JT gairės dėl verslo ir žmogaus teisių, nei EBPO gairės daugiašalėms įmonėms tiesiogiai nereguliuoja paskolų suteikimo valstybės institucijoms ar tokių institucijų obligacijų išleidimo, todėl sunku aiškiai interpretuoti šių standartų taikymą, kai kalbama apie skolinimą valstybei ar valstybės institucijoms. Siūlomi du pagrindiniai vertinimo metodai:

- **JT žmogaus teisių konvencijos ir stebėjimo mechanizmai:** Šis metodas orientuojasi į tai, ar valstybė yra ratifikavusi pagrindines žmogaus teisių konvencijas ir kaip gerai ji jas įgyvendina. Stebėjimo mechanizmai, tokie kaip JT sutarčių organų, specialiųjų procedūrų bei išorinių suinteresuotųjų šalių ataskaitos, suteikia išsamų vaizdą apie šalies žmogaus teisių padėtį. Taip pat svarbus nacionalinių žmogaus teisių institucijų buvimas, kuris taip pat rodo įsipareigojimą žmogaus teisėms. Informaciją apie JT žmogaus teisių konvencijų ratifikavimo statusą įvairiose valstybėse galima patikrinti JT interneto svetainėje³³.
- **Šalies žmogaus teisių vertinimo sistemos:** Šis metodas remiasi tokiomis organizacijomis kaip „Freedom House“ ir Tarptautinė profesinių sąjungų konfederacija (ITUC), kurios vertina šalies žmogaus teises pagal tyrimus ir duomenų rinkimą iš įvairių šaltinių. Skirtingi indeksai daugiausia dėmesio skiria tam tikroms sritims, pavyzdžiui, politinėms teisėms ar darbo teisėms, todėl naudojant kelis indeksus gaunamas platesnis vaizdas apie situaciją. Valstybių indeksus galima patikrinti šių organizacijų interneto svetainėse³⁴.

Be to, tokie metodai kaip ES Agentūros pagrindinėms teisėms (FRA) gairės miestams gali padėti vertinti miestų atitiktį žmogaus teisių principams.

Mūsų profesiniu vertinimu, atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublika yra ratifikavusi aštuonias pagrindines konvencijas, nurodytas 1998 m. TDO deklaracijoje dėl pagrindinių teisių ir principų darbe; taip pat Lietuvos Respublika yra prisijungusi prie Tarptautinės žmogaus teisių chartijos dokumentų ir yra pilnateisė EBPO narė, gali būti laikoma, kad skolinimas Lietuvos Respublikai ir/ar Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus klientams atitinka Būtiniausias apsaugos priemones. Tai atspindi ir Lietuvos indeksas pagal „Freedom House“ (šio Memorandumo dieną 89 iš 100 galimų taškų, žalias statusas) bei pagal ITUC (šio Memorandumo dieną 2 balai, kur 1 balas yra geriausias galimas įvertinimas).

Pažymėtina ir tai, kad Lietuva yra patvirtinusi valstybės valdomų įmonių valdysenos politiką, kuria privalo vadovautis visos valstybės valdomos įmonės ir valstybei atstovaujančios institucijos. Nustatyta politika remiasi EBPO parengtomis Valstybės valdomų įmonių valdymo gairėmis³⁵.

Papildomai pažymime, kad vidiniai informacijos apie pažeidimus teikimo kanalai privalo būti įdiegti visose valstybės ar savivaldybės įstaigose bei įmonėse, taip pat įmonėse, kurių valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausančios akcijos visuotiniame akcininkų susirinkime

³³ <https://indicators.ohchr.org/>

³⁴ <https://freedomhouse.org/countries/freedom-world/scores>, <https://www.ituc-csi.org/global-rights-index>

³⁵ <https://governance.lt/valdysenos-indeksas/#vvi-valdymoindeksas>

suteikia daugiau kaip 50 procentų balsų, ir įmonėse, kuriose valstybė ar savivaldybė gali paskirti daugiau kaip pusę įmonės administracijos, valdymo arba priežiūros tarnybos narių. Vidiniai kanalai gali būti nediegiami, jei institucijoje ar įmonėje, kurios valdymo sričiai jos priskiriamos, yra įdiegti vidiniai kanalai, kuriais gali naudotis ir šios įstaigos ar įmonės darbuotojai.

Taip pat, atkreipiamė dėmesį, jog viešojo sektoriaus klientams taip pat galioja reikalavimai priimti ir įgyvendinti tvarkas, kurios yra privalomos darbdaviams, įdarbinantiems tam tikrą darbuotojų skaičių (žr. skirsnį 3.3.1).

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, mūsų profesiniu vertinimu, iš viešojo sektoriaus klientų (valstybės, savivaldybės institucijų, valstybės valdomų įmonių), aukščiau šiame Memorandume nurodytos vidinės tvarkos/procedūros privalomai neturėtų būti reikalaujamos.

Pažymime, jog vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo 11 straipsnio 5 dalimi, asmuo negali būti įmonės vadovu, jeigu: 1) įstatymų nustatyta tvarka yra pripažintas kaltu dėl sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo padarymo ir turi neišnykusį ar nepanaikintą teistumą; 2) įstatymų nustatyta tvarka yra pripažintas kaltu dėl nusikaltimo valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ar korupcinio pobūdžio nusikaltimo padarymo ir turi neišnykusį ar nepanaikintą teistumą; 3) įstatymų nustatyta tvarka yra pripažintas kaltu dėl baudžiamojo nusižengimo valstybės tarnybai ir viešiesiems interesams ar korupcinio pobūdžio baudžiamojo nusižengimo padarymo ir nuo apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos nepraėjo 3 metai; 4) įstatymų nustatyta tvarka yra pripažintas kaltu dėl nusikaltimų, kuriais padaryta turtinė žala valstybei, ir turi neišnykusį ar nepanaikintą teistumą; 5) yra įstatymų nustatyta tvarka uždraustos organizacijos narys; 6) yra atleistas iš skiriamų arba renkamų pareigų dėl priesaikos ar pasižadėjimo sulaužymo, pareigūno vardo pažeminimo ir nuo atleidimo iš pareigų dienos nepraėjo 3 metai; 7) įstatymų nustatyta tvarka jam atimta teisė eiti tokias pareigas. Taigi, reputacijos kriterijai viešojo sektoriaus klientų vadovams yra įtvirtinti įstatyme (reputacijos kriterijų neatitinkantis vadovas negali eiti pareigų).

3.9. Aktualūs aspektai bankams finansuojant ne Lietuvos gamintojų prekes/paslaugų teikėjų paslaugas

LBA paklausime, kurio pagrindu parengtas šis Memorandumas, buvo prašoma pateikti paaiškinimus/rekomendacijas bankų finansuojamų privačių klientų produktų/paslaugų vertinimui ir bankų finansuojamų viešojo sektoriaus klientų produktų/paslaugų vertinimui, taip pat bankams finansuojant ne Lietuvos gamintojų prekes/paslaugų teikėjų paslaugas.

Pažymime, jog vadovaujantis Taksonomijos reglamento 18 straipsniu, Komisijos pranešimu ir Tvarių finansų platformos išaiškinimu, siekiant patikrinti atitikimą Taksonomijos reglamento 18 straipsniui, turi būti vertinamos ne prekės/paslaugos, o įmonės (t. y. ekonominės veiklos vykdytojai, kurie teigia, kad vykdo taksonominę veiklą). Todėl toliau šiame Memorandume analizė pateikta būtent per kredito gavėjų, o ne per prekių/paslaugų perspektyvą.

Mes suprantame, kad Lietuvoje registruoti bankai, kaip taisyklė, kreditą teikia Lietuvoje registruotoms bendrovėms. Mūsų profesiniu vertinimu, tuo atveju, jei banko klientas, kuris yra Lietuvoje įsteigta įmonė, pati ar per patronuojamąsias įmones vykdo veiklą šalyse, kuriose sistemingai pažeidžiamos žmogaus teisės, arba jei banko kliento veikla yra susijusi su prekėmis, paslaugomis, importuojamomis iš šių šalių, tai bankai turėtų papildomai įvertinti, ar **tiesimo grandinės rizikos yra identifikuotos ir į jas atsižvelgta banko kliento (kredito gavėjo) deramo patikrinimo (due diligence) politikose/vidaus tvarkose**, minimose šio Memorandumo 2.3.1 punkte. Jei į atitinkamas rizikas deramo patikrinimo procesuose

neatsižvelgiama – tai tokio Banko kliento veikla negali būti laikoma atitinkančia Būtiniausias apsaugos priemonės.

Pavyzdžiai, kaip bankai turėtų vertinti šį aspektą, pateikiami Tvarių finansų platformos išaiškinime. Esant išvardintoms ar panašioms situacijoms, negalima laikyti, kad kredito gavėjo veikla atitinka Būtiniausias apsaugos priemonės:

- Kredito gavėjas importuoja ir perparduoda saulės baterijas, pagamintas trečiojoje šalyje, žinomoje dėl priverstinio darbo problemų. Kredito gavėjas turi žmogaus ir darbuotojų teisių apsaugos politikas ir procesus, tačiau šie procesai neapima galimų problemų ir rizikų, susijusių su trečiojoje šalyje kylančiomis priverstinio darbo problemomis.
- Kredito gavėjas importuoja ir apdoroja kakavą, užaugintą vakarų Afrikoje. Naujausi tyrimai rodo, kad daugiau nei du milijonai vaikų dirba kakavos ūkiuose šiame regione. Tačiau kredito gavėjas neįvardija vaikų darbo kakavos gamybos šalyse savo rizikos vertinime.
- Kredito gavėjas vysto vėjo jėgainių parkus valstybėje, kurioje kyla daug žemės ginčų dėl vėjo jėgainių parkų įrengimo, tačiau ši rizika nėra aptarta kredito gavėjo rizikos vertinime.
- Kredito gavėjas (statybų įmonė) dalyvauja dideliuose infrastruktūros projektuose valstybėje, kurioje yra didelė neteisėtų išskeldinimų, darbo teisių pažeidimų ir korupcijos rizika. Tačiau nė viena iš šių rizikų nėra paminėta jos rizikos vertinime.

Atsižvelgiant į tai, kad kredito gavėjų ekonominės veiklos pobūdis gali būti labai įvairus, nėra vieno metodo, kuris leistų patikrinti atitikimą Būtiniausioms apsaugos priemonėms, kai kredito gavėjo veikla susijusi su veikla trečiosiose šalyse ir/ar prekėmis/paslaugomis/komponentais, įvežamais iš trečiųjų šalių. Kiekvienu atveju bankai turėtų įvertinti du esminius aspektus:

- Ar kredito gavėjas yra įdiegęs deramas procedūras, įskaitant tas, kuriomis siekiama nuolat nustatyti, sušvelninti, ištaisyti pagrindinį faktinį ir galimą neigiamą poveikį, susijusį su įmonės veikla, vertės grandinėmis ir verslo santykiais, taip pat užkirsti tokiam poveikiui kelią;
- Ar atitinkamose kredito gavėjo vidaus procedūrose atsižvelgta į įmonės veiklos pobūdį, įskaitant vertės grandines, yra identifikuotos rizikos, susijusios su vertės grandinėmis (įskaitant trečiąsias šalis), bei rizikų mažinimo priemonės.

Pažymime, kad Būtiniausių apsaugos priemonių atitikties tikslais būtina vertinti ekonominės veiklos vykdytojo (t.y. kredito gavėjo) įdiegtas procedūras, tačiau nereikalaujama tikrinti išsamaus patikrinimo procedūrą (*due diligence*) tolesnėje tiekimo grandinėje.

3.10. „Senatis“ negatyviesiems kriterijams

Atkreipiamė dėmesį, jog nei Taksonomijos reglamentas, nei Komisijos pranešimas, nei Tvarių finansų platformos išaiškinimas nepateikia jokių senaties ar panašių terminų, kurie leistų apriboti negatyviųjų kriterijų tikrinimą laike (išskyrus vieną atvejį – jei BHRRC ėmėsi tyrimo prieš įmonę, o įmonė pateiktus įtarimus neatsakė per 3 mėnesius, ši informacija turi būti ne senesnė nei 2 metų senumo). Mūsų profesiniu vertinimu, negatyviųjų kriterijų tikrinimas, niekaip jų neribojant laiko atžvilgiu, gali itin susiaurinti įmonių ratą, kurioms suteikti kreditai galėtų būti laikomi atitinkančiais Taksonomijos reglamentą. Nes tam tikri pažeidimai (teistumas, konkurencijos pažeidimas ar pan.) gali būti labai seni ir nebūtinai tyčiniai/sąmoningi. Todėl protingumo kriterijus diktuočių, jog turėtų būti atsižvelgiama tik į pažeidimus iki tam tikro „senumo“. Pavyzdžiui, konkurencijos teisėje logiškas terminas galėtų

būti 7 metai (teisės aktuose numatyta sunkinanti aplinkybė, kuri dvigubina baudą už konkurencijos teisės pažeidimą, jei pažeidimas pakartotinis, tačiau tuo tikslu vertinami pastarieji 7 metai, o už senesnius pažeidimus Konkurencijos taryba baudos nedidina).

Kadangi šiuo metu nei Taksonomijos reglamentas, nei Komisijos pranešimas, nei Tvarių finansų platformos išaiškinimas nepateikia pagrindimo, jog kokia nors „senatis“ galėtų būti taikoma Būtiniausių apsaugos priemonių vertinimo tikslu Žaliųjų finansų institutas kreipėsi į Europos Komisiją dėl papildomo išaiškinimo apie galimybę taikyti tam tikras „senatis“, vertinant atitiktį Būtiniausioms apsaugos priemonėms.

Komisija savo atsakyme³⁶ nurodė, kad nėra nustatyto konkretaus laikotarpio, per kurį pažeidimą padariusi įmonė būtų laikoma nesilaikančia Būtiniausių apsaugos priemonių reikalavimų, Komisija pažymėjo, jog būtų gana sudėtinga nustatyti tikslų senaties terminą, galimiems pažeidimams, todėl kiekvienas atvejis turi būti vertinamas individualiai, taip pat atsižvelgiant ir į pažeidimo rimtumą.

3.11. Dėl Komisijos trečiojo pranešimo (pozicijos, susijusios su mažmeniniais klientais ir valdžios institucijomis)

Komisijos trečiasis pranešimas skirtas tam tikrų Deleguotojo akto dėl informacijos atskleidimo pagal ES taksonomijos reglamento 8 straipsnį³⁷ nuostatų, susijusių su informacijos apie taksonominę ekonominę veiklą ir turtą ir kriterijus atitinkančią taksonominę ekonominę veiklą ir turtą teikimu, aiškinimo ir įgyvendinimo.

Komisijos trečiasis pranešimas parengtas atsakant į dažnai užduodamus klausimus dėl informacijos apie pagrindinius taksonominės veiklos rezultatų rodiklius (toliau – **PVRR**) teikimą pagal Deleguotąjį aktą dėl informacijos atskleidimo. 37-ajame klausime buvo teirujamasi, ar finansų įmonės, vykdydamos savo veiklą, turi laikytis būtiniausių apsaugos priemonių, ar būtiniausių apsaugos priemonių laikymasis svarbus tik bendrovės, į kurią investuojama, lygmeniu.

Atsakant į šį klausimą, Komisijos trečiajame pranešime:

- (i) Patvirtinama, kad bankai patys neprivalo laikytis būtiniausių apsaugos priemonių (nes finansavimo veikla nėra taksonominė ekonominė veikla), tačiau turi turėti įrodymus, kad **įmonės**³⁸, kurių pozicijų jos turi, laikosi būtiniausių apsaugos priemonių, kad jos galėtų tų įmonių pozicijas laikyti atitinkančiomis taksonomijos kriterijus³⁹.

³⁶ Atsakymas pateiktas 2025 m. liepos 15 d.

³⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:02021R2178-20240101>

³⁸ Paryškinta Sorainen.

³⁹ *Kad apskaičiuodamos savo PVRR finansų įmonės galėtų įvertinti turimų kitų įmonių pozicijų atitiktį taksonomijai, jos pačios neprivalo laikytis būtiniausių apsaugos priemonių, nes pati finansavimo veikla nėra taksonominė ekonominė veikla. Tačiau finansų įmonės turėtų gauti tinkamų patvirtinamųjų dokumentų, pavyzdžiui, ne finansų įmonių pagal Deleguotąjį aktą dėl informacijos atskleidimo atskleidžiamą informaciją apie atitiktį taksonomijai, kuriais užtikrinama, kad įmonės, kurių pozicijų jos turi, laikosi būtiniausių apsaugos priemonių, kad jos galėtų tų įmonių pozicijas laikyti atitinkančiomis taksonomijos kriterijus. Būtiniausių apsaugos priemonių laikymasis yra neatsiejama ne finansų įmonių taksonominės ekonominės veiklos PVRR, kuriuos finansų įmonės taiko turimoms pozicijoms, dalis.*

- (ii) Taip pat nurodoma, kad „*Kalbant apie kredito įstaigų pozicijų, kurių pajamų panaudojimas yra žinomas, pavyzdžiui, DAIA IV priedo⁴⁰ 1.2.1.3 ir 1.2.1.4 skirsniuose⁴¹ nurodytų pozicijų, susijusių su mažmeniniais klientais ir valdžios institucijomis, ŽTR⁴², kredito įstaigos neprivalo tikrinti, ar tie mažmeniniai klientai ir valdžios institucijos laikosi būtiniausių apsaugos priemonių. Tačiau tų pozicijų atveju kredito įstaigos turėtų gauti tinkamų patvirtinamųjų dokumentų, pavyzdžiui, atitinkamų prekių gamintojų ir paslaugų teikėjų pagal Deleguotąjį aktą dėl informacijos atskleidimo atskleidžiamą informaciją apie atitiktą taksonomiją, kuriais užtikrinama, kad įmonės, gaminančios prekes ir teikiančios paslaugas, kurias įsigyja mažmeniniai klientai ir valdžios institucijos, laikosi atitinkamų techninės analizės kriterijų ir būtiniausių apsaugos priemonių, kad galėtų įtraukti savo pozicijas kaip atitinkančias taksonomiją. Tokia padėtis susijusi, pavyzdžiui, su **paskola, suteikta mažmeniniam klientui arba valdžios institucijai elektromobiliams arba saulės baterijų plokštėms pirkti**, kai kredito įstaiga turi įsitikinti, kad tų prekių gamintojas laikosi atitinkamų techninės analizės kriterijų ir būtiniausių apsaugos priemonių, kad galėtų įvertinti, ar tokia paskola atitinka taksonomiją.*“

Atsižvelgdami į LBA suformuluotą užduotį, pateikiame savo profesinį vertinimą, kaip bankai turėtų interpretuoti aukščiau nurodytą Komisijos pranešime suformuluotą „ii“ punktą ir ar jo laikymasis yra privalomas.

Visų pirma, pažymime, jog Komisijos pranešimai – tai neįpareigojantys dokumentai, kuriuos išleidžia Europos Komisija, siekdama paaiškinti ES teisės ar jos politikos aspektus. Nors Komisijos pranešimai gali turėti didelę įtaką ir suteikti naudingų paaiškinimų asmenims, įmonėms ir institucijoms, jie neturi teisės akto galios. Pagal hierarchiją ES teisėje Komisijos pranešimas yra teisės aktų hierarchijos apačioje. Komisijos trečiajame pranešime nurodoma, kad „*Šiame pranešime pateiktais atsakymais į DUK paaiškinamos jau galiojančiais teisės aktais nustatytos taisyklės. Atsakymais nei išplečiamos teisės ir pareigos, kylančios iš tokių teisės aktų, nei veiklos vykdytojams ir kompetentingoms institucijoms nustatomi papildomi reikalavimai. Pateikiant atsakymus į DUK siekiama tik padėti finansų įmonėms įgyvendinti atitinkamas teises nuostatas. Autoritetingai aiškinti Sąjungos teisę yra kompetentingas tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. Šiame pranešime išreikštos nuomonės negali nulemti pozicijos, kurios Komisija gali laikyti Sąjungos ir nacionaliniuose teismuose.*“

Antra, neneigiant Komisijos trečiojo pranešimo ir apskritai Komisijos pranešimų svarbos aiškinant Taksonomijos reglamento nuostatas, mūsų profesiniu vertinimu, aukščiau nurodytame „ii“ punkte pateiktas Komisijos išaiškinimas neatitinka aukštesnės galios ES teisės aktų, dėl šių motyvų:

- Taksonomijos reglamento 18 straipsnis netaikomas fiziniams asmenims, jis taikomas tik įmonėms. Tai patvirtina pats reglamento tekstas: vadovaujantis Taksonomijos reglamento 18 straipsnio 1 dalimi, „*būtiniausios apsaugos priemonės – tai procedūros, kurias ekonominę veiklą vykdanči įmonė įdiegia siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi EBPO rekomendacijų daugiašalėms įmonėms ir JT verslo ir žmogaus teisių pagrindinių principų, įskaitant aštuoniose pagrindinėse konvencijose, nurodytose Tarptautinės*

⁴⁰ Deleguotojo akto dėl informacijos atskleidimo IV priedas.

⁴¹ Pažymime, kad Komisijos trečiajame išaiškinyje tikriausiai yra klaida ir turėtų būti referuojama į V priedą, nes IV priede tokių skirsnių nėra.

⁴² Žaliojo turto rodiklis.

darbo organizacijos Deklaracijoje dėl pagrindinių principų ir teisių darbe, ir Tarptautinėje žmogaus teisių chartijoje nustatytus principus ir teises“.

- Nei Taksonomijos reglamentas, nei kiti aukštesnės galios ES teisės aktai (pavyzdžiui, deleguotieji reglamentai) nenumato, kad reikalavimas laikytis Būtiniausių apsaugos priemonių taikomas ne tik įmonei, kuri vykdo ekonominę veiklą, ir teigia, jog tai taksonominė ekonominė veikla, bei ir tokios įmonės kontrahentams (prekių/paslaugų tiekėjams). Juolab teisės aktai (reglamentai, deleguotieji reglamentai) nenumato, kad reikalavimas laikytis Būtiniausių apsaugos priemonių turėtų būti taikomas fizinio asmens kontrahentams, ar valdžios institucijų kontrahentams.
- Svarbu pabrėžti ir tai, kad Komisijos trečiasis pranešimas skirtas interpretuoti Deleguotąjį aktą dėl informacijos atskleidimo. Tačiau ir pats Deleguotasis aktas dėl informacijos atskleidimo (V priedas „Kredito įstaigų PVRR“) nereikalauja bankams tikrinti savo mažmeninių ar valdžios sektoriaus klientų kontrahentų dėl to, kaip šie kontrahentai laikosi Būtiniausių apsaugos priemonių. Deleguotojo akto dėl informacijos atskleidimo V priedo 1.2.1.3 punktas „Mažmeninių pozicijų žaliojo turto rodiklis“ reikalauja, kad bankai patikrintų, ar paskolos, suteiktos būstui įsigyti ar renovuoti, atitinka Techninės analizės kriterijus⁴³, bei ar automobiliai, kuriems finansuoti suteikiamos paskolos, atitinka Techninės analizės kriterijus⁴⁴, tačiau Deleguotasis aktas dėl informacijos atskleidimo nereikalauja finansuotojui tikrinti, ar statybų įmonės, statančios/renovuojančios būstą, ar gamintojai, gaminantys automobilius, laikosi Būtiniausių apsaugos priemonių.
- Analogiškai, kalbant apie viešojo sektoriaus klientus, mūsų profesiniu vertinimu, teisės aktai neimplikuoja, jog bankai turėtų tikrinti, ar, pavyzdžiui, automobilių gamintojas, iš kurio viešojo sektoriaus klientas įsigyja banko finansuojamą automobilį, laikosi Būtiniausių apsaugos priemonių.
- Juolab, kad tokiam tikrinimui, mūsų vertinimu, bankai neturi teisinių instrumentų, kadangi neturi tiesioginio teisinio santykio su savo kredito gavėju (mažmeninio kliento ar viešojo sektoriaus kliento) kontrahentu (statybų bendrove, automobilių gamintoju ar pan.).

Pažymėtina, jog ir Tvarių finansų platformos išaiškinime nurodyta, kad Būtiniausios apsaugos priemonės netaikomos mažmeniniams klientams: *„Households are not considered to be covered by the Article 18 standards, which are explicitly focusing on businesses or (sub) sovereigns. Banks do not have to enquire households on minimum safeguards when providing mortgages or other types of financing.“* Mūsų vertinimu, tai, kad bankai neturi pareigos reikalauti įrodymų dėl Būtiniausių apsaugos priemonių iš mažmeninių klientų, nelemia (tai nėra įtvirtinta teisės aktuose), kad tokiu atveju bankai turėtų „perkelti“ šį tikrinimą ant mažmeninių klientų kontrahentų (pavyzdžiui, automobilio, kurį su banko finansavimu perka mažmeninis klientas, gamintojo). Pasisakant dėl viešojo sektoriaus bankų klientų – ta apimtimi, kuri neaprašyta 2.8 punkte aukščiau, vėlgi, teisės aktai nenumato pareigos papildomai tikrinti viešojo sektoriaus klientų kontrahentus Taksonomijos atitikties kontekste.

⁴³ „Šis PVRR atskleidžiamas atsižvelgiant į atitiktį pastatų techninės analizės kriterijams, nustatytiems Deleguotojo reglamento (ES) 2021/2139 I arba II priedo 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6 ir 7.7 skirsniuose arba Deleguotojo reglamento (ES) 2023/2486 II priedo 3.1 ir 3.2 skirsniuose“ [Sorainen komentaras: šiuose skirsniuose nereferuojama į Būtiniausias apsaugos priemones].

⁴⁴ „PVRR yra paskolų, susijusių su automobiliais, atitinkančiais techninės analizės kriterijus pagal Klimato deleguotojo akto I priedo 6.5 skirsnį, procentinė dalis.“ [Sorainen komentaras: šiuose skirsniuose nereferuojama į Būtiniausias apsaugos priemones].

Europos bankų federacijos (*The European Banking Federation*) 2024 m. sausio mėn. analizėje⁴⁵ pažymima, kad bankams bus iššūkis surinkti patenkinamus įrodymus dėl mažmeninių klientų ir tai turės neigiamos įtakos finansų įstaigų ŽTR. Todėl elektromobilių finansavimas ar hipoteka daugeliu atvejų nebus įtraukti į ŽTR dėl dokumentų trūkumo.

Žaliųjų finansų institutas kreipėsi į Komisiją dėl papildomo išaiškinimo, nurodant aukščiau išdėstytus argumentus, t. y. kad aukštesnės teisinės galios aktai nereikalauja, jog bankai tikrintų ar įmonės, gaminančias prekes ir teikiančios paslaugas, kurias įsigyja bankų mažmeniniai klientai ir valdžios institucijos, laikosi Būtiniausių apsaugos priemonių.

Komisija patvirtino, kad įmonių atskleidimų prievolė kyla iš Taksonomijos reglamento 8 straipsnio, o ekonominė veikla laikoma aplinkos atžvilgiu tvaria tik tada, jei atitinka 3 straipsnio reikalavimus, įskaitant Būtiniausias apsaugos priemones. Šis principas neturi išimčių ir Taksonomiją atitinkančios veiklos apibrėžtis Deleguotajame akte dėl informacijos atskleidimo visiškai atitinka Taksonomijos reglamento 3 straipsnį.

Komisija pabrėžė, kad išimties taikymas mažmeniniams klientams sukeltų prieštaringą situaciją: **ekonominės veiklos galutinis produktas būtų laikomas aplinkos atžvilgiu tvariu pagal 3 straipsnį, nors pati ekonominė veikla nebūtų aplinkos atžvilgiu tvari pagal tą patį straipsnį.** Tai sukurtų nelygias konkurencines sąlygas ES gamintojams: ES gamintojai turėtų atitikti Būtiniausių apsaugos priemonių reikalavimus, o ne ES gamintojams, kurių prekės importuojamos į ES, šie reikalavimai nebūtų taikomi.

Praktikoje bankams nereikia tiesioginio teisinio santykio su gamintoju, kad gautų informaciją apie jo vykdomą ekonominę veiklą. Pakanka dokumentų (pvz., sąskaitos faktūros), kurie patvirtina, kad lėšos panaudotos pagal paskolos paskirtį, ir kuriuose būtų nurodytas turto gamintojas. Tuomet bankas gali patikrinti gamintojo atskleidimus pagal Taksonomiją ir nustatyti, ar gamintojas laikosi Būtiniausių apsaugos priemonių. Panašus principas taikomas ir nekilnojamojo turto sektoriuje, kur vertinimui galima pasitelkti sertifikuojančias institucijas.

Konservatyviai vertinant Komisijos trečiajame pranešime pateiktą atsakymą į 37-ąjį klausimą ir atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą Komisijos išaiškinimą, derėtų į ŽTR netraukti mažmeniniams ir valdžios sektoriaus klientams suteikto finansavimo, jei bankai neturi dokumentų kuriais užtikrinama, kad įmonės, gaminančios prekes ir teikiančios paslaugas, kurias įsigyja mažmeniniai klientai ir valdžios institucijos, laikosi atitinkamų techninės analizės kriterijų ir Būtiniausių apsaugos priemonių.

4. PASIŪLYMAI BANKAMS DĖL BŪTINIAUSIŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ UŽTIKRINIMO DERAMO PATIKRINIMO PROCEDŪROS

4.1. Atitikimo Būtiniausioms apsaugos priemonėms kriterijai ir juos patvirtinantys įrodymai

Atsižvelgiant į aukščiau pateiktą analizę, pateikiame apibendrintą informaciją, kokių dokumentų/patvirtinimų turėtų reikalausiti bankai iš įvairių tipų kredito gavėjų, siekiant užtikrinti atitikimą Būtiniausioms apsaugos priemonėms.

Atsižvelgiant į Tvarių finansų platformos išaiškinimą ir vadovaujantis proporcingumo principu, mažoms ir vidutinėms įmonėms, kurioms neprivaloma rengti tvarumo atskaitomybės,

⁴⁵ <https://www.ebf.eu/wp-content/uploads/2024/01/Green-Asset-Ratio-January-2024-002-2.pdf>

korupcijos prevencijos, mokesčių ir sąžiningos konkurencijos srityje siūloma tikrinti tik negatyvius kriterijus (pvz., teistumo nebuvimas).

Atkreipiame dėmesį, jog pagal Tvartų finansų platformos išaiškinimą, tam tikri negatyvieji kriterijai (pavyzdžiui, teistumo nebuvimas už korupcinio pobūdžio veikas) taikomas didelėms įmonėms ir jų patronuojamosioms įmonėms, tuo tarpu mažoms ir vidutinėms įmonėms toks reikalavimas taikomas tik pačios įmonės atžvilgiu, bet ne jos patronuojamųjų įmonių atžvilgiu. Vis tik, mūsų profesiniu vertinimu, tokiu būdu gali būti neatsižvelgta į įvairias įmonių grupių struktūras (holdingus ir pan.). Todėl lentelėje žemiau, negatyvių kriterijų tikrinimas (pvz., teistumo nebuvimas) yra rekomenduojamas analogiškas tiek didelėms, tiek mažoms ir vidutinėms įmonėms. Jeigu kredito gavėjas, kuris yra maža ar vidutinė įmonė, neturi patronuojamųjų bendrovių, tai informacijos apie patronuojamąsias bendroves tiesiog neteiks.

Kredito gavėjo tipas	Žmogaus teisių, įskaitant darbuotojų teisių, apsauga	Kyšininkavimo ir korupcijos prevencija	Mokesčiai	Sąžininga konkurencija
Lietuvoje įsteigtos didelės įmonės bei kitos įmonės, kurios privalo (ar privalės) rengti tvarumo atskaitomybę pagal IIGAI	1. Kredito gavėjas turi vidaus tvarkas ar procedūras, nepriklausomai nuo jų pavadinimo, apimančias bent šiuos aspektus: - Aiškų įsipareigojimą gerbti žmogaus, įskaitant darbuotojų, teises. - Neigiamo poveikio, susijusio su įmonės veikla, identifikavimas ir vertinimas, įskaitant suinteresuotųjų šalių (pvz., darbuotojų atstovų, jei tokie yra) įtraukimą. - Veiksmai, skirti nutraukti, užkirsti kelią, sušvelninti ir ištaisyti neigiamą poveikį (pvz., vidinių tvarkų, privalomų įmonėms, turinčioms tam tikrą darbuotojų skaičių, priėmimas ir įgyvendinimas, kaip apibūdinta 3.3.1 skirsnyje). - Šių veiksmų įgyvendinimo ir rezultatų stebėjimas. - Viešas informavimas apie požiūrį į žmogaus teises ir veiksmus, kurių imamasi siekiant	1. Kredito gavėjas turi vidaus tvarkas ar procedūras, kuriose numatytos konkrečios ir aiškos priemonės kovai su kyšininkavimu ir kitomis korupcijos formomis, įskaitant reikalavimą vykdyti korupcijos prevencijos mokymus darbuotojams. Minėti dokumentai gali būti platesnių įmonės vidaus dokumentų (pavyzdžiui, Etikos kodekso) dalis arba atskira vidaus tvarka ar tvarkos. Bankai turėtų paprašyti patvirtinimo, jog įmonė turi tokias vidaus tvarkas, gauti šių vidaus tvarkų kopijas, ir įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad šios tvarkos galios bei bus vykdomos visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu.	1. Kredito gavėjas turi vidaus tvarkas ar procedūras, skirtas užtikrinti tinkamą mokestinių prievolių vykdymą. Minėti dokumentai gali būti platesnių įmonės vidaus dokumentų (pavyzdžiui, Etikos kodekso) dalis arba atskira vidaus tvarka ar tvarkos. Taip pat, priklausomai nuo įmonės veiklos pobūdžio, turėtų būti parengta susijusių šalių sandorių kainodaros dokumentacija. Bankai turėtų paprašyti patvirtinimo, jog įmonė turi tokias vidaus tvarkas/dokumentaciją, gauti šių vidaus tvarkų/dokumentacijos kopijas, ir įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad šios	1. Kredito gavėjas turi vidaus tvarkas ar procedūras, skirtas užtikrinti tinkamą konkurencijos teisės normų laikymąsi, įskaitant reikalavimą vykdyti konkurencijos teisės mokymus darbuotojams. Minėti dokumentai gali būti platesnių įmonės vidaus dokumentų (pavyzdžiui, Etikos kodekso) dalis arba atskira vidaus tvarka ar tvarkos. Bankai turėtų paprašyti patvirtinimo, jog įmonė turi tokias vidaus tvarkas, gauti šių vidaus tvarkų kopijas, ir įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad šios tvarkos galios bei bus vykdomos visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu.

	išvengti, pašalinti ar sumažinti neigiamą poveikį. Skundų nagrinėjimo mechanizmų kūrimas, kur asmenys ir grupės gali iškelti problemas dėl neigiamo poveikio, susijusio su įmonės veikla, ir bendradarbiavimas su suinteresuotomis šalimis sprendžiant tokias situacijas. Bankai turėtų paprašyti patvirtinimo, jog įmonė turi tokias vidaus tvarkas, gauti šių vidaus tvarkų kopijas, ir įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad šios tvarkos galios bei bus vykdomos visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 2. Kredito gavėjas nėra galutiniu įsiteisėjusiu teismo ar kitos kompetentingos institucijos sprendimu pripažintas kalta (atsakinga) dėl darbo teisės ar žmogaus teisių pažeidimo ar vartotojų teisių pažeidimo. Bankai turėtų reikalauti, kad kredito gavėjas pateiktų tai patvirtinančią Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pažymą. Be to, kredito	2. Kredito gavėjas, vidutiniškai turintis 50 ir daugiau darbuotojų, arba patenkantis į specialų veiklų sąrašą (žr. 3.4.1 skirsnį) privalo turėti vidinį pranešimų kanalą, atitinkantį Pranešėjų apsaugos įstatymo reikalavimus. Kiti kredito gavėjai turėti bent jau bendro pobūdžio dokumente (pvz., Etikos kodekse) įtvirtintus pranešėjų apsaugos principus. Bankai turėtų paprašyti patvirtinimo, jog įmonė turi tokias vidaus tvarkas, gauti šių vidaus tvarkų kopijas, ir įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad šios tvarkos galios bei bus vykdomos visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 3. Kredito gavėjas, kredito gavėjo vadovas, valdybos ir stebėtojų tarybos nariai, kredito gavėjo patronuojamosios įmonės ir jų vadovai, valdybos ir	tvarkos/dokumentacija galios bei bus vykdomos visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 2. Kredito gavėjas ar jo patronuojamosios įmonės nėra galutiniu įsiteisėjusiu teismo sprendimu pripažinti pažeidę mokesčių įstatymus. Bankai turėtų reikalauti, kad kredito gavėjas pateiktų tai patvirtinančias Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pažymas. Taip pat bankai turėtų įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad kredito gavėjas atitiks šį kriterijų visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 3. Kredito gavėjas ar jo patronuojamosios įmonės nėra įtraukti į Valstybinės mokesčių inspekcijos skelbiamą nepatikimų mokesčių mokėtojų sąrašą.	2. Kredito gavėjas, kredito gavėjo vadovas, valdybos ir stebėtojų tarybos nariai, kredito gavėjo patronuojamosios įmonės ir jų vadovai, valdybos ir stebėtojų tarybos nariai nėra įsiteisėjusiu Konkurencijos tarybos ar teismo sprendimu pripažinti kaltais dėl Konkurencijos įstatymo pažeidimo. Bankai turėtų reikalauti, kad kredito gavėjas pateiktų atitinkamą patvirtinimą paraiškoje kreditui gauti; bent jau atrankiniu būdu tikrinti šio patvirtinimo teisingumą Konkurencijos tarybos tinklalapyje. Taip pat bankai turėtų įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad kredito gavėjas atitiks šį kriterijų visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 3. Kredito gavėjo įdiegti procesai ir tikslai sąžiningos konkurencijos
--	--	--	--	---

	gavėjas turėtų patvirtinti paraiškoje kreditui gauti, kad kredito gavėjas nėra įtrauktas į Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos skelbiamus pažeidimų sąrašus, o jei įtrauktas, turi būti pateiktas kredito gavėjo patvirtinimas, jog nutarimas buvo įvykdytas (pažeidimas ištaisytas). Taip pat bankai turėtų įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad kredito gavėjas atitiks šį kriterijų visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 3. Nėra žinoma atveju, kai įmonė nebendradarbiauja su suinteresuotais subjektais darbo ar žmogaus teisių srityje, t.y.: (i) EBPO Lietuvos nacionalinis koordinacinis centras nagrinėja(-o) skundą dėl įmonės veiklos, tačiau įmonė atsisako(-ė) bendradarbiauti, arba NKC nustatė ir paskelbė, kad bendrovė nesilaikė EBPO gairių daugiašalėms įmonėms; arba (ii) nevyriausybinių organizacijų Verslo ir žmogaus teisių išteklių centras (angl. Business & Human Rights Resource Centre, BHRRC) ėmėsi tyrimo prieš įmonę, o įmonė pateiktus įtarimus neatsakė per 3	stebėtojų tarybos nariai nėra įsiteisėjusiu teismo sprendimu pripažinti kaltais dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų (kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatyme). Bankai turėtų reikalauti, kad kredito gavėjas pateiktų tai patvirtinančias Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos pažymas. Taip pat bankai turėtų įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad kredito gavėjas atitiks šį kriterijų visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 4. Kredito gavėjo įdiegti procesai ir tikslai korupcijos prevencijos srityje yra aprašyti įmonės tvarumo atskaitomybėje (ar įmonių grupės, kuriai priklauso kredito gavėjas, tvarumo atskaitomybėje, jei kredito gavėjo įmonė yra įtraukta į atitinkamos įmonių grupės	Tai turėtų būti patvirtinta paraiškoje kreditui gauti. Taip pat bankai turėtų įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad kredito gavėjas atitiks šį kriterijų visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu.	srityje yra aprašyti įmonės tvarumo atskaitomybėje (ar įmonių grupės, kuriai priklauso kredito gavėjas, tvarumo atskaitomybėje, jei kredito gavėjo įmonė yra įtraukta į atitinkamos įmonių grupės konsoliduotą tvarumo atskaitomybę). Šis reikalavimas taikomas nuo tada, kai kredito gavėjui privaloma rengti tvarumo atskaitomybę pagal IIGAĮ. Papildomų dokumentų reikalauti nereikia, jei kredito gavėjo tvarumo atskaitomybė teikiama bankui kaip kredito gavėjo finansinių ataskaitų dalis.
--	--	--	--	--

	mėnesius, ir jei ši informacija ne senesnė nei 2 metų senumo. Bankai turėtų reikalauti, kad kredito gavėjas pateiktų atitinkamą patvirtinimą paraiškoje kreditui gauti; bent jau atrankiniu būdu tikrinti šio patvirtinimo teisingumą NKC ir BHRRC tinklalapiuose; bei įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad kredito gavėjas atitiks šį kriterijų visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 4. Kredito gavėjo įdiegti procesai ir tikslai žmogaus ir darbuotojų teisių apsaugos srityje yra aprašyti įmonės tvarumo atskaitomybėje (ar įmonių grupės, kuriai priklauso įmonė, tvarumo atskaitomybėje, jei kredito gavėjo įmonė yra įtraukta į atitinkamos įmonių grupės konsoliduotą tvarumo atskaitomybę). Šis reikalavimas taikomas nuo tada, kai kredito gavėjui privaloma rengti tvarumo atskaitomybę pagal IĮGAĮ. Papildomų dokumentų reikalauti nereikia, jei kredito gavėjo tvarumo atskaitomybė teikiama bankui kaip kredito gavėjo finansinių ataskaitų dalis.	konsoliduotą tvarumo atskaitomybę). Šis reikalavimas taikomas nuo tada, kai kredito gavėjui privaloma rengti tvarumo atskaitomybę pagal IĮGAĮ. Papildomų dokumentų reikalauti nereikia, jei kredito gavėjo tvarumo atskaitomybė teikiama bankui kaip kredito gavėjo finansinių ataskaitų dalis.		
--	--	---	--	--

Lietuvoje įsteigtos mažos ir vidutinės įmonės, kurios neprivalo (neprivalės) rengti tvarumo atskaitomybės pagal IĮGAĮ	Taikytini kriterijai Nr. 1 ir Nr. 2, nurodyti šios lentelės grafoje aukščiau. Vertinant kriterijų Nr. 1, vadovaujamasi proporcingumo principu, t. y. įdiegtos procedūros turi būti proporcingos atsižvelgiant į kredito gavėjo dydį ir veiklą.	1. Kredito gavėjas, vidutiniškai turintis 50 ir daugiau darbuotojų, arba patenkantis į specialų veiklų sąrašą (žr. 3.4.1 skirsnį) privalo turėti vidinį pranešimų kanalą, atitinkantį Pranešimų apsaugos įstatymo reikalavimus. Bankai turėtų paprašyti patvirtinimo, jog įmonė turi tokias vidaus tvarkas, gauti šių vidaus tvarkų kopijas, ir įtraukti įsipareigojimą į kredito sutartį, kad šios tvarkos galios bei bus vykdomos visu kredito sutarties galiojimo laikotarpiu. 2. Taip pat taikytinas kriterijus Nr. 3, nurodytas šios lentelės grafoje aukščiau.	Taikytinas kriterijus Nr. 2, nurodytas šios lentelės grafoje aukščiau.	Taikytinas kriterijus Nr. 2, nurodytas šios lentelės grafoje aukščiau.
Lietuvos Respublikos viešojo sektoriaus klientai (valstybės, savivaldybės)	Gali būti laikoma, kad veikla atitinka Būtiniausias apsaugos priemones. Papildomi dokumentai nereikalingi.			

institucijos, valstybės valdomos įmonės)	
Visi kredito gavėjų tipai, išskyrus viešojo sektoriaus klientus	Kredito gavėjo ekonominė veikla jokia forma negali būti tiesiogiai ar netiesiogiai susijusi su prieštaringai vertinamais ginklais (priešpėstinės minos, kasetiniai šaudmenys, cheminiais ginklais ir biologiniais ginklais). Bankai turėtų įtraukti atitinkamą klausimą į kredito paraišką, bei įtraukti kredito gavėjo patvirtinimą į kredito sutartį, kad jis visą kredito sutarties galiojimo laikotarpį tiesiogiai ar netiesiogiai neužsiims ekonomine veikla, bet koku būdu susijusia su prieštaringai vertinamais ginklais.

5. IŠLYGOS IR APRIBOJIMAI

Šis Memorandumas yra skirtas Jūsų naudojimui. Jūs galite atskleisti šį Memorandumą ar jo dalis tretiesiems asmenims savo nuožiūra, bet Advokatų kontora Sorainen ir partneriai (toliau – **Kontora**) neprisiima atsakomybės prieš jokių kitų asmenis.

Šis Memorandumas yra dalis susirašinėjimo tarp kliento ir advokatų, todėl jam ir jo turiniui taikomos atitinkamos privilegijos (apsauga) – jis negali būti paimamas atitinkamų valstybės institucijų ar kitaip naudojamas prieš klientą.

Memorandumas parengtas pagal jo rengimo metu galiojančius Lietuvos Respublikos bei Europos Sąjungos teisės aktus bei paskelbtą Lietuvos teismų praktiką. Memorandumas yra pagrįstas dabartiniu teisės aiškinimu bei mūsų profesionaliu šiame Memorandume analizuojamų klausimų teisiniu vertinimu. Teisinis reguliavimas, analizuojamas šiame Memorandume, yra naujas, nėra susiformavusios jame analizuojamų klausimų taikymo ir aiškinimo praktikos. Todėl šiame Memorandume pateikta nuomonė nebūtinai gali sutapti su valstybės institucijų, teismų ar kitų subjektų vertinimu. Nei Kontora, nei jos partneriai, advokatai, advokatų padėjėjai, teisininkai ar darbuotojai negali būti laikomi atsakingais už šiame Memorandume pateiktų išvadų atitikimą oficialiai teismų ar kitų valstybės institucijų nuomonei.

Augustas Klezys
Partneris, advokatas

Indrė Ščeponienė
Partnerė

Vitalija Impolevičienė
Ekspertė, advokatė

Aurelija Daubaraitė
Vyresnioji teisininkė

Darius Raulušaitis
Ekspertas, advokatas

Auridas Litvinas
Teisininkas

Šis dokumentas siunčiamas e-paštu, todėl nėra pasirašytas.